

Enligt sändlista

BILDANDE AV NATURRESERVATET BÖDA PRÄSTGÅRD

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (SFS 1998:808) att förklara de områden som avgränsas med innerkanter av streckade linjer på bifogad karta, bilaga 1, som naturreservat med föreskrifter och skötselplan enligt nedan.

Länsstyrelsen finner att förordnande om naturreservat är förenligt med mål, allmänna hänsynsregler och hushållningsbestämmelser enligt 1-4 kap miljöbalken samt med den för området gällande kommunala översiktsplanen.

Beskrivning av området

Biologiska intresseaspekter

Naturreservatet Böda prästgård är 25,4 ha stort och utgörs av tre delområden belägna kring Böda kyrka.

Det västliga delområdet på 1,8 ha är en ekhagmark med ett 25-tal mycket grova ekar som kan sägas vara Ölands viktigaste gammeleksområde näst Halltorps hage. I hagmarken förekommer även grova alar, aplar och hasselbuskar. Fältskiktet består framförallt av rödven, rölleka, hundäxing och gulmåra och är till stora delar kvävepåverkat. I delområdet finns även en mindre eklund där även hassel, al, lönn och rönn förekommer. Fältskiktet utgörs här av bl a skogsbingel, ramslök och liljekonvalj.

Det nordliga delområdet (som är 14,3 ha stort) utgörs längst i norr av en klibbalskog med naturskogskaraktär. Skogen är grov och högvuxen med riklig påväxt av murgröna. Flera av alarna har en brösthöjdsdiameter på omkring 230 cm. Död ved i form av högstubbar och lågor är vanligt förekommande. I fältskiktet förekommer bl a kabbeleka, tandrot, ormbunkar, harsyra och ramslök. I området finns även äldre tallskog, ung granskog, yngre alskog, blandskog med tall, ask, hassel, benved, vildapel, oxel, rönn och tysklönn samt ett mindre öppet kärr med tuvull och gåsört. Den södra delen av delområdet är till största delen en ek-hassellund med hagmarkskaraktär i kanterna samt en del smärre sumpdråg med al. Grov ek och oxel samt en del död ved förekommer. I området finns bland

2001-12-13

231-9148-00

annat tre gammelekar med en brösthöjdsdiameter på 580, 540 respektive 380 cm. De nordöstra och södra delarna av delområdet betas.

Det sydliga delområdet har en storlek av 9,3 ha. Här finns en naturskogsartad al-hasselskog med enstaka rönn, ek, ask och sälg. Fältskiktet utgörs av bl a buskstjärnblomma, harsyra, rödblåra, liljekonvalj samt skogsbingel. Rikligt med död ved samt mycket grov hassel förekommer. I den norra delen finns yngre bestånd av al. I delområdet ingår även Böda skans, vars vallar är bevuxna med al, ek, hassel och rönn. Innanför vallarna finns en torräng med bl a riklig förekomst av fältsippa.

Kulturhistoriska intresseaspekter och äldre markanvändning

Reservatsområdet omfattar huvudsakligen Böda prästgårds ägor, närmare bestämt delar av dess gamla inägomark. Prästgårdens bebyggelse ingår inte i själva reservatet, men bör som en del av en kulturhistorisk helhet ändå omnämnas.

Böda prästgård har bl a uppmärksammats i prästgårdsinventeringen. Bebyggelsemiljön som innefattar prästgården och lönebostället har i denna inventering klassats som 2 på en tregradig skala. Bostadshus, församlingshem, vedbod/källare, hönshus samt löneboställets bostadshus, fd bryggghus, hönshus, svinhus, ladugård m m formar en kulturhistoriskt värdefull och sammanhållen miljö. Byggnaden belägen närmast reservatsområdet i väster har bl a tjänat som tingshus och sockenstuga för Bocketorp. I miljöbeskrivningen framhålls också den angränsande ekhagen, ”med stora gamla ekar som saknar motstycke på norra Öland”. (Det är naturligtvis inte en slump att så mycket gammal grov ek just återfinns just på prästgårdens ägor.) På en geometrisk karta över Böda västergården, Kyrketorp och Norrböda, från 1732, benämns just detta delområde Kalftomt (se bilaga 3.4). Att betesmarken var trädbeväxt framgår av att lantmätaren ritat dit trädtecken och många av de gamla grova ekarna torde vara äldre än så. Deras vida kronor visar att de stått ljusöppet. Ett par stensträngar, troligen från järnåldern, finns registrerade i denna del av reservatet. Dessa visar på en mer än tusen år gammal markanvändnings historia. Även sentida stenmurar finns i området.

Reservatsområdet öster om kyrkan utgjordes på 1732 års karta huvudsakligen av ängsmark, belägen inom gårdet Kyrkhorvorna. Ängen beskrivs som ”hårdvall, med litet starr ibland”. En gammal linda finns särskilt redovisad. Norr om detta gårde låg Kohagen, ”mycket skarp, brukas till betesgagn”. Norr om Kohagen låg Sandhorvorna, två särhågnade horvor. Ett par symboler finns utritade i anslutning till hägnadssystemen, troligen grindar. Kartan ger ytterligare intressanta upplysningar om äldre resursutnyttjande. Invid bäcken och inom reservatet var två skvaltkvarnar belägna, varav en tillhörde Mellböda (Prästegårdens kvarn finns också utritad på en karta över Mellböda och Strandtorp från 1764). Vidare uppges 1732 skog finnas ”till nödtorft, både af timmer, wedbrand och gierdsle, Muhlbete

2001-12-13

231-9148-00

wäster och norr om byen, mycket torrt och magert, Fiske uti Öster Siön tillknappast husbehof av sill och torsk (...), Kalkbränning bruka de som andra i socknen. Hemmanen uppges också liksom andra lida stor skada av "willebrå".

I naturreservatets sydliga delområde ligger lämningar efter en stjärnformig skansanläggning, Böda skans (Raä nr 42 Böda sn), även denna på prästgårdens ägor. Den består av en 5-9 m bred och ca 1,5 m hög vall som är övertorvad och uppbyggd av sand. Vallen omges av en 5-8 m bred och 0,5-0,8 m djup vallgrav. Utmed södra sidan är vallgraven dock borttagen i samband med vägbygge och här löper nu istället ett dike. Även vallen är här delvis förstörd bland annat p g a sandtäkt. Böda Skans har troligen ett medeltida ursprung. Skansen rustades upp i samband med kriget mot Danmark år 1676-77. Tidigare kan den med stor sannolikhet ha utgjort försvarsanläggning för Böda hamn, som då var belägen ca 300 m nordöst om Skansen, se bilaga 3.3. Den exakta platsen för det gamla hamnläget är inte känd, men att hamnläget är medeltida och att den äldre hamnen varit av stor betydelse vet man. Under de sista 5-600 åren har dock sundet mellan öarna Prästholm och Hamnholmen (benämnd Karsnabben på nutida kartor) efterhand grundats upp och fyllts igen.

Bland annat storskifteskartan över Mellböda från 1763 visar att skansen senare odlats upp till åker. En horva har också funnits öster om skansen, se bilaga 3.5. Utav enskifteskartan över Mellböda 1813 framgår att marken mellan ån och Böda prästgårds ägor utgjorde ängs-och/eller betesmark med ägonamn såsom Stora Prästholm, Brakhålsbeten och Stora intaget.

Nordost om kyrkan finns en kvarngrund.

Ärendets beredning

Ärendet har initierats av länsstyrelsen som ett led i arbetet med att genomföra länets plan för säkerställande av naturvårdsobjekt.

Länsstyrelsen har under 2000 – 2001 utrett områdets naturvärden, skyddsbehov och avgränsning. Ett förslag till beslut och skötselplan har utarbetats.

Svefa AB har på uppdrag av länsstyrelsen genomfört värdering av fastigheten samt förhandlat med berörd markägare. Naturvårdsverket har därefter träffat uppgörelse om inträngsersättning med markägaren.

Förslaget till beslut och skötselplan har remitterats bl a till markägare och nyttjanderättshavare, naturvårdsverket, riksantikvarieämbetet, lantmäterimyndigheten, kommunen, skogsvårdsstyrelsen, Ölands Botaniska förening, Ölands Naturvärn, Ölands Ornitologiska Förening samt Föreningen SydostEntomologerna.

2001-12-13

231-9148-00

Syfte

- Bevara och utveckla naturskogsartad klibbalsskog med inslag av grova träd och buskar, hålträd och död ved.
- Bevara och utveckla ekskog med inslag av grova träd och buskar samt död ved.
- Bevara och utveckla ekhagmark med mycket grova träd.
- Bevara och utveckla områdets entomologiska värden och då särskilt förutsättningarna för vedlevande insekter.
- Bevara och utveckla områdets botaniska värden och då särskilt förekomsten av kryptogamer.
- Bevara rödlistade arter som förekommer inom området och som är knutna till dess biotoper.

Skälen för beslutet

Delar av området har i Ölands naturvårdsprogram bedömts ha högsta naturvärde (klass 1). Inom reservatets finns två områden som uppmärksammas i skogsvårdsstyrelsens sumpskogsinventering. Den nordöstra delen av reservatet är av riksintresse för friluftslivet. Området har av den svenska regeringen föreslagits som ett område av gemenskapsintresse enligt EU:s art och habitatdirektiv (Natura 2000-område). Området har även ingått i ett nationellt projekt som med stöd av medel från EU:s LIFE-fond haft som syfte att bevara läderbaggens habitat i Sverige.

Området är ekologiskt intressant och värdefullt med innehåll av naturskogsartad klibbal- och ekskog samt ekhagmark med inslag av grova träd mycket viktiga för den biologiska mångfalden.

Området är zoologiskt intressant med rik förekomst av insektsarter varav flera rödlistade.

2001-12-13

231-9148-00

Vidare är området botaniskt värdefullt genom förekomsten av ett flertal rödlistade lavar som lever på äldre grova träd.

Områdets värde kan påverkas negativt av avverkning och andra skogliga åtgärder, dikning, vattenreglering och andra åtgärder som förändrar hydrologin, upphörd hävd av naturbetesmarkerna samt av olika exploateringsföretag. Det behöver därför särskilt skyddas och vårdas och bör därför förklaras som naturreservat.

Föreskrifter

För området skall gälla de föreskrifter enligt 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken vilka anges nedan. Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet enligt 7 kap 6 § miljöbalken och som angivits i fastställd skötselplan.

A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda markområden inom naturreservatet

Utöver vad som annars gäller är det förbjudet att:

1. Uppföra byggnad eller anläggning.
2. Anlägga väg, led, campingplats, parkeringsplats eller uppställningsplats för husvagnar.
3. Uppföra mast, antenn, vindkraftverk eller liknande anordning samt att anlägga luft- eller markledningsgata med därtill hörande ledning.
4. Uppföra hägnad för annat än djurhållningens behov.
5. Borra, spränga, gräva, schakta, utfylla, tippa eller bedriva täkt av något slag.
6. Anordna upplag annat än tillfälligt för djurhållningens och naturvårdsförvaltningens behov.
7. Tillföra växtnäringsämne, rötslam, jordförbättringsmedel och kalk samt kemiska eller biologiska bekämpningsmedel.
8. Dika eller dikesrensa.
9. Odlar upp mark och plantera eller så träd och buskar.
10. Införa växt- eller djurart.
11. Avverka, ta bort dött träd eller vindfälle, gallra, röja eller utföra annan

2001-12-13

231-9148-00

skogsvårdsåtgärd annat än i enlighet med fastställd skötselplan.

12. Hålla häst som betesdjur.
13. Annat än för djurhållningens och naturvårdförvaltningens behov framföra motordrivet fordon annat än på befintlig väg.
14. Sätta upp tavla, skylt, plakat, affisch eller liknande anordning eller göra inskrift.
15. Utan länsstyrelsens tillstånd bedriva kommersiell verksamhet som strider mot syftet med reservatet.

Undersökningar, insamling eller forskning skall utföras i samråd med länsstyrelsen.

B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet för innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose ändamålet med reservatet:

1. Utmärkning av och information om naturreservatet.
2. Uppsättande av informationstavlor och andra anordningar för allmänheten enligt fastställd skötselplan.
3. Skötselåtgärd i syfte att bevara och utveckla natur- och kulturmiljön samt den biologiska mångfalden enligt fastställd skötselplan.
4. Genomförande av undersökningar av djur- och växtarter, kulturhistoriska värden samt mark- och vattenförhållanden.
5. Skogsskyddsåtgärder som naturvårdsförvaltaren finner nödvändiga.

C. Föreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas i naturreservatet samt om ordningen i övrigt

Utöver vad som annars gäller är det förbjudet att:

1. Rida eller framföra alla slag av fordon inklusive cykel annat än på befintlig väg.
2. Tälta.
3. Göra upp eld.
4. Störa djurlivet.
5. Medföra okopplad hund eller annat lösgående sällskapsdjur.

2001-12-13

231-9148-00

6. Ta loss bitar från berggrunden.
7. Gräva eller dra upp växter eller växtdelar med rötterna.
8. Skada eller ta bort växande eller döda träd, stubbar, bark, grenar, buskar eller ris.
9. Plocka eller skada vedsvampar, mossor eller lavar.
10. Sätta upp tavla, skylt, plakat, affisch eller liknande anordning eller göra inskrift.
11. Utan länsstyrelsens tillstånd använda området för tävlings- eller övningsändamål.
12. Utan länsstyrelsens tillstånd bedriva kommersiell verksamhet.
13. Utan samråd med länsstyrelsen utföra insamling, undersökning eller forskning.

Föreskrifterna under C4 och C5 gäller inte jakträttsinnehavare i samband med jaktutövning.

Föreskrifterna under C ska inte utgöra hinder för att det som i skötselplanen redovisas som tall-, barr- och blandlövskog i skolans närområde även fortsättningsvis används för lek och undervisningsändamål.

Fastställande av skötselplan

Med stöd av 3 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m m fastställer länsstyrelsen de mål och riktlinjer som framgår av den till beslutet hörande skötselplanen. Förvaltare för naturreservatet är länsstyrelsen.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet, se bilaga 5.

Kungörelse

Beslutet skall kungöras på det sätt som är föreskrivet för författningar i allmänhet.

Underskrifter

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Anita Bråkenhielm. Vid den slutliga handläggningen av ärendet har även företrädare för samhällsutvecklingsenhetens kulturmiljö- och planfunktioner, rättsenheten samt Patrick Isendahl deltagit, den sistnämnde föredragande.

2001-12-13

231-9148-00

Anita Bråkenhielm

Patrick Isendahl

Bilagor:

- 1 Registeruppgifter
- 2 Beslutskarta
- 3 Skötselplan
- 3.1 Skötselplanekarta
- 3.2 Vegetationskarta
- 3.3 Utdrag ur fornminnesregistret
- 3.4 Geometrisk karta från 1732
- 3.5 Storskifteskarta från 1763
- 3.6 Enskifteskarta från 1813
- 4 Artförteckning
- 5 Hur man överklagar

Sändlista:

Egendomsnämnden Växjö stift, att. Hans Thunander, Box 527, 351 06 VÄXJÖ

Böda församling, Högby prästgård Pl 1090, 380 74 LÖTTORP

Naturvårdsverket

Riksantikvarieämbetet

Lantmäterimyndigheten

Skogsvårdsstyrelsen Östra Götaland, Box 288, 593 24 VÄSTERVIK

Skogsvårdsstyrelsen, Kalmar distrikt, Husängsv. 1, 392 39 KALMAR

Kommunstyrelsen i Borgholms kommun

Miljö- och byggnadsnämnden i Borgholms kommun

Kjell Antonsson, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Miljövårdsenheten,

581 86 LINKÖPING

Ölands Botaniska förening, Ulla-Britt Andersson, Kummelvägen 12,

386 92 FÄRJESTADEN

Ölands Naturvärn, c/o Maria Lindahl Pettersson, Villa Mare 1399,

380 65 DEGERHAMN

Ölands Ornitologiska Förening, Box 15, 386 90 FÄRJESTADEN

Föreningen SydostEntomologerna, Mats Lindeborg, Dackegatan 3,

392 44 KALMAR

Ekologiska forskningsstationen, Ölands Skogsby 6280, 386 93 FÄRJESTADEN

Ingemar Ahlén, Inst för naturvårdsbiologi, SLU, Box 7002, 750 07 UPPSALA

Nils Ryrholm, Zoologiska institutionen, Uppsala universitet, Box 561,

751 12 UPPSALA

2001-12-13

231-9148-00

Sven G Nilsson, Ekologihuset, Lunds universitet, 223 62 LUND
Böda hembygdsförening, Sonja Haij, Mellböda 2146, 380 74 LÖTTORP

Böda skola, 387 21 BORGHOLM

Samhällsutvecklingsenheten, planfunktionen samt kulturmiljöfunktionen
Akten

Naturvårdsregistret (SoTy)

Reservatspärmen

BeNi, LaLj, CoDe